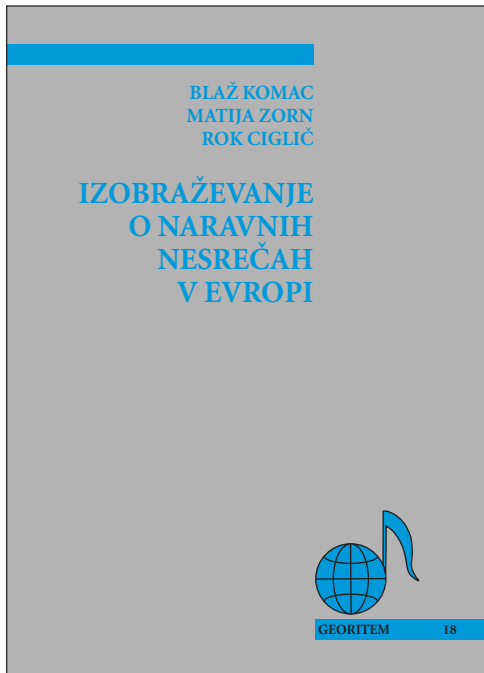

KNJIŽEVNOST**Blaž Komac, Matija Zorn, Rok Ciglič:
Izobraževanje o naravnih nesrečah v Evropi
Georitem 18**

Ljubljana 2011: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 110 strani, 33 slik, 6 preglednic, ISBN 978-961-254-333-4

Naravne nesreče iz leta v leto ogrožajo varnost ljudi, njihove dejavnosti in okolje. Škoda, ki jo povzročijo, ni odvisna samo od pogostnosti in intenzivnosti naravnih procesov, temveč tudi od pripravljenosti družbe na naravne nesreče in od smiselnih posegov na nevarnih območjih. Knjiga, ki jo predstavljamo, je prispevek k boljšemu razumevanju pomena izobraževanja o naravnih nesrečah za njihovo boljše razumevanje in preventivo pred njimi. Nastala je na podlagi rezultatov dela v okviru evropskega raziskovalnega projekta CapHaz-Net (*Social Capacity Building for Natural Hazards – Towards More Resilient Societies*, slovensko *Krepitev zmožnosti družbe za soočanje z naravnimi nesrečami – prožnejši družbi naproti*).

Izobraževanje o naravnih nesrečah bi moralo biti temelj strateškega načrtovanja za doseg družbe, ki bi bila čimbolj odporna na naravne nesreče. V Sloveniji se kaže čedalje večja potreba po površinsko in tematsko širše zasnovanih preventivnih in prilagoditvenih ukrepih, ki bi poleg naravnih upoštevali tudi družbene značilnosti oziroma odgovornost posameznika. To je nova smer v strategijah upravljanja z naravnimi nesrečami, saj je bilo doslej upravljanje naravnih nesreč skoraj povsem v domeni države in je obsegalo predvsem strukturne ukrepe, gradbene posege in ukvarjanje s posledicami naravnih nesreč.

Ob formalnem izobraževanju otrok in odraslih namenja knjiga pozornost tudi številnim oblikam neformalnega izobraževanja, med katere uvrščajo znanje domačinov, raznovrstno izobraževalno gra-

divo, objave javnih občil, izobraževanje s prostovoljnimi dejavnostmi, učne poti, muzeje o naravnih nesrečah in dejavnosti mednarodnih organizacij. Ob tem sproža vrsto vprašanj, povezanih s pomenom tovrstnega izobraževanja. Posebej opozarja na pomen znanja, ki ga ima krajevno prebivalstvo o svoji pokrajini, saj je ta vidik izobraževanja pomemben tako v tradicionalnih kot tudi v sodobnih družbah.

Jedro knjige obsega predstavitev vloge formalnega izobraževanja na področju naravnih nesreč v Evropi. Ker ima geografija na srednješolski stopnji izobraževanja ključno vlogo pri prenašanju znanja o naravnih nesrečah v izobraževalni proces, so bili za notni pregled uporabljeni srednješolski učbeniki geografije iz zbirke Inštituta Georg Eckert za mednarodno preučevanje učbenikov iz Braunschweiga na Spodnjem Saškem v Nemčiji. Avtorji so pregledali 184 učbenikov iz 35 evropskih držav. Pri tem so ugotovili, da namenjajo največjo pozornost naravnim nesrečam geografski učbeniki v Zahodni Evropi, ki tovrstnim opisom v povprečju posvečajo 3,8 % strani. Glede na delež strani z opisi naravnih nesreč sledijo učbeniki v Severni Evropi (3,6 %), Jugovzhodni Evropi s Turčijo (3,4 %), Srednji Evropi (2,8 %) in Južni Evropi (2,3 %). Najmanjšo pozornost naravnim nesrečam pa posvečajo geografski učbeniki v Vzhodni Evropi z vsega 0,7 % strani.

Med državami je na prvem mestu Danska, kjer je naravnim nesrečam v geografskih učbenikih namenjenih 11,3 % strani. Sledijo ji Združeno kraljestvo (8,4 %), Turčija (7,0 %), Romunija (6,0 %), Islandija (5,0 %), Nemčija (4,7 %), Nizozemska (4,5 %) in Norveška (4,4 %). Slovenija je s 4,1 % nekoliko nad evropskim povprečjem in zaseda deveto mesto.

Kar štiri petine vseh strani, ki obravnavajo naravne nesreče v evropskih geografskih učbenikih, je namenjenih konkretnim opisom naravnih nesreč. Največji delež je namenjen opisom potresov (23,2 %) in ognjenikov (21,2 %), katerim sledijo opisi poplav (18,1 %), erozije (14,5 %), zemeljskih plazov in skalnih podorov (po 7,9 %) ter vremenskih ujm (7,1 %). Presenetljivo majhna pozornost je namenjena suši (3,5 %) in snežnim plazovom (2,5 %), morska erozija in cunamiji (po 1,1 %) pa so pogosteje obravnavani kot gozdni požari (0,8 %), čeprav so zlasti v južni Evropi kar pogosti in uničujoči. Strani, ki so namenjene opisom posameznih naravnih nesreč, so očitno bolj povezane z gospodarsko škodo in številom žrtev posameznih nesreč, kot pa z njihovim številom oziroma pogostostjo.

V učbenikih so med naravnimi nesrečami pre pogosto navedene le največje katastrofe, ki so se praviloma zgodile v oddaljenih krajih daleč od domače pokrajine. To ustvarja napačno predstavo, da se naravne nesreče dogajajo predvsem nekje drugje in nekomu drugemu. Hkrati ustvarjajo lažni občutek, da so domače naravne nesreče neznačajne. Posledica tega je odsotnost dojemanja ogroženosti v vsakdanjem življenju ljudi, skupnosti ter pri načrtovanju državnih razvojnih, šolskih in medijskih prioritet. Do devetdesetih let prejšnjega stoletja so tudi slovenski učbeniki predstavljali predvsem primere naravnih nesreč iz tujine. Prevladovali so opisi ognjenikov, poplav in potresov, šele v zadnjem desetletju 20. stoletja pa so učenci lahko spoznali, da se z naravnimi nesrečami soočamo tudi v Sloveniji.

Analiza pregledanih srednješolskih geografskih učbenikov kaže, da je z vidika izobraževanja o naravnih nesrečah večina srednješolskih izobraževalnih sistemov v Evropi slabo razvitih. Če razumemo izobraževanje kot del upravljanja z naravnimi nesrečami, ni dvoma, da bi morali tej dejavnosti nameniti več pozornosti. Zato ni presenetljivo, da je ozaveščenost o nevarnosti in ogroženosti zaradi naravnih nesreč celo v gospodarsko razviti Evropi na precej nizki ravni. To je še posebej pereče, ker je večina ljudi prikrajšana za obsežno neformalno znanje o naravnih nesrečah, ki se je nekoč kot pomembna izkušnja prenašalo iz roda v rod. V bodoče bi bilo zato treba domače oziroma lokalno znanje bolj vključiti v izobraževanje, strokovno znanje pa prevesti v bolj dostopno obliko.

Ob koncu ponovimo misel, ki jo je v predgovoru knjige zapisal dr. Karel Natek: »Čas bi bil, da se zamislimo in uporabimo vse možnosti formalnega in neformalnega izobraževanja o naravnih nesrečah, ki jih imamo danes na razpolago in so predstavljene v tej knjigi, da se nam ne bo treba tako zelo bati prihodnjih naravnih katastrof. Dokler ne bomo dojeli pomembnosti izobraževanja o naravnih nesrečah, nas bodo te vedno znova presenetile in prizadele!«

Mauro Hrvatin

Irena Mrak:

High Mountain Areas and Their Resilience to Tourism Development = Visokogorska območja in njihovo odzivanje na razvoj turizma

GeograFF 11

Ljubljana 2011: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za geografijo, 168 strani, 18 preglednic, 6 zemljevidov, 1 grafikon, 11 shem, 76 fotografij (+ 20 v zahvalah), ISBN 978-961-237-487-7

Pred nami je že enajsta publikacija iz knjižne zbirke GeograFF, ki tokrat prvič resno prestopi prag naše domovine, če zanemarimo osmo številko, v kateri so predstavljeni izzivi prostorskega razvoja Ljubljane in Beograda. V njej se priznana slovenska alpinistka in geografa Irena Mrak loteva globalnega problema alpinističnega in pohodniškega obremenjevanja visokogorskih območij, ki ga predstavi na primeru najvišjih in najbolj privlačnih svetovnih pogorij Himalaje, Andov in Alp. Še zlasti poglobljeno, tudi s terenskimi raziskavami, predstavi problematiko na primeru ledenika Baltoro pod slikovitimi pakistanskimi osemtisočaki in njihovim sosedstvom v pogorju Karakorum. Območje ledenika je bilo skupaj z bližnjimi vršaci leta 1993 razglašeno za Narodni park Osrednji Karakorum (*Central Karakoram National Park*).

Publikacija je, tako kot že dve njeni predhodnici, izšla v angleškem jeziku, s čimer so jasno nakazane njene ambicije približati spoznanja strokovni javnosti širom sveta. V slovenščini je le daljši povzetek z eno preglednico in eno shemo. Razčlenjena je na 12 poglavij, med katerimi velja ob standardnih poglavjih (Uvod, Viri in literatura, Seznam slik ...) in slovenskem povzetku izpostaviti: Razvoj gorskega turizma, Okoljski, družbeni, kulturni ter gospodarski vplivi turizma in rekreacije na gorska območja, Metodološki pristop ter Visokogorska območja in njihovo odzivanje na razvoj turizma na primeru ledenika Baltoro v pokrajini Gilgit - Baltistan. Knjiga je opremljena tudi z združenim stvarnim in imenskim kazalom.

Avtorica ugotavlja, da v visokogorju v zadnjih letih vedno bolj prevladujejo aktivnosti, ki po svojih značilnostih spadajo v okvir pustolovskega turizma in rekreacije, za katerega so pregovorno bistvenega pomena naravno gorsko okolje, čist in svež gorski zrak, privlačna pokrajina in zanimivo življenje domačinov. Ob tem ne gre zanemariti niti pomena gorskih območij kot območij s posebnimi zdravilnimi in duhovnimi vrednostmi ter vrednotami. V visokogorju so se okoljski vplivi turističnih in rekreativnih dejavnosti okrepili in predvsem prostorsko razširili do te mere, da so postali opazni in moteči, na nekaterih območjih pa se že odražajo tudi v degradaciji posameznih okoljskih sestavin. Dosedanje raziskave izpostavljajo negativne okoljske vplive na vode, zlasti na pitno vodo, zmanjševanje virov energije in degradacijo površja. Ob tem se zastavlja vprašanje, kje so dejanske meje rabe posameznih pokrajnotvornih sestavin, oziroma, kdaj je določena dejavnost v pokrajini še sonaravna in kdaj so njeni učinki degradacijski?

Poseben pomen svetovnih gorskih območij je prvič opredelil 13. člen Agende 21 – »Upravljanje občutljivih ekosistemov: Trajnostni razvoj gorskih območij« – in bistveno pripomogel k splošnemu zavedanju o potrebi po varovanju in skrbnem načrtovanju razvoja v gorah. V tem členu je med drugim jasno zapisano, da dogajanje v gorah lahko posredno vpliva na polovico svetovnega prebivalstva, zato je nujno treba namenjati veliko pozornost tamkajšnjim naravnim virom, posebno vodnim virom in biotski raznovrstnosti.

Bistvenega pomena je poznavanje naravogeografskih razmer različnih visokogorskih območij ter njihov odziv na obstoječe turistične in rekreativne aktivnosti, kar je podlaga za skupno oceno ranljivosti, na kateri se lahko vzpostavi sonaravni razvoj turizma in rekreacije. Prav tako je izjemno pomembno poznavanje značilnosti udeležencev teh aktivnosti, kar posledično pomaga pri naboru in obsegu okoljskih vplivov ter oblikovanju ukrepov, ki okoljske učinke zmanjšujejo in prostorsko omejujejo. Zaradi odsotnosti stalne poselitve je prav v visokogorju mogoče govoriti o možnostih dejanskega sonaravnega razvoja tamkajšnjih aktivnosti turizma in rekreacije.